

ОД ИСТОГ ПИСЦА

ВРЕМЕ СМРТИ 1–4

Прерово иде у рат

Суворовска битка

Ваљевска болница

Излазак

У ТУЂЕМ ВЕКУ II

КОРЕНИ

БАЈКА

ДЕОБЕ

ВРЕМЕ ЗЛА 1–3

Грешник

Отпадник

Верник

Дванаест портрета

Добрица
ЪОСИЪ

ВРЕМЕ
ВЛАСТИ II

Copyright © I 1996, II 2007, Ана Ћосић Вукић
Copyright © овог издања 2022, ЛАГУНА

ВРЕМЕ
ВЛАСТИ II

Ани, ћерки, сараднику, последњи очев дар.

ПОЧЕТАК КРАЈА

После дугих недоумица, данас, првог јануара хиљаду деветсто деведесет седме, утврђује ми се и свест о егзистенцијалном неспоразуму са другим и друкчијим, као трагичној одредници људског бивствовања. Тај неспоразум је многолик, а често настаје и остаје у тами. А чини га многострука супротстављеност човека и света; појединца и стварности људске заједнице; човека и идеје којој се посветио; човека са самим собом. Ти неспоразуми нису само узроци наших трајних драма и патњи; они су енергија и добра и зла; и истина и лажи. Они творе људску судбину и историју, па су и грађа моје приповести о Душану Катићу, Владимиру Драговићу, Мишку Пубу и још некима од њих, непознатих читаоцима мог романа *Време власћи*.

Од убедљивости и трагике тих егзистенцијалних неспоразума, не знам значајнији циљ романа који пишем.

Неспоразум писца и ликова овог романа настао је на њиховом убеђењу да сам искривотворио истине о њима у првој књизи *Времена власћи*. Неколико дана по објављивању прве књиге *Времена власћи*, јавио ми се телефоном Душан Катић:

Срамота! Написао си памфлет против власти. По твојој рајетинској души, власт је само зло. А све што је добро и значајно на нашој планети, створила је власт. Ако постоји Бог, власт је његово оличење.

Ђутао сам збуњен охолошћу тог одавно пораженог и немоћног властољупца, који је имао тежак инфаркт, па сам га и сажаљевао. Али ако главна личност друге књиге *Времена власи* тако негативно мисли о првој књизи, онда је реч и о мом суштинском неспоразуму са савременицима, закључивао сам.

Власт, пишче, није сушто опредмећење историје зла. Власт је опредмећење човекове моћи. Оне моћи којом се мења свет. Којом може да се ствара добро за све људе. И оно што их надживи.

То је била твоја кобна заблуда, Душане Катићу.

Није, пишче! Историјска суштина наше власти није револуционарни терор, ни логори за стаљинисте и гушење слободе вама пискаралима и брбљивцима. Наша власт је ограничила људско зло и покренула народне снаге да земљу сељака преобразе у земљу индустрије и градова. Та градитељска и стваралачка енергија наше власти, то је била историјска новина нашег доба на српској земљи.

Та историјска новина је са вашим Вођом и вашом заслугом упропашћена. Она је само несрећна прошлост која се и нама наставља. То што ти сада говориш, Душане Катићу, само је револуционарна реторика остала у теби из младости.

Из моје младости, пишче, остало је много више и значајније од твојих романа. Зар ти још не схваташ да роман о власти не пише писац? Ти верујеш да је власт установа насиља. Јесте то анархистима. У својој бити, власт је метафизичка и вечна установа. Њу је успоставило само људско постојање.

Ту твоју метафизичку установу чине врло банални садржаји. Али манимо се мистерија где су питања јасна. Зашто

ти ћутиш? Ти треба да откријеш зашто си најурен с власти. Зашто скриваш ту истину? Она није само твоја.

То ти никада нећеш сазнати. А приказаћеш ме као бескрупулозног каријеристу. Преровског властољупца, Титовог полтрона, комунистичког Фушеа...

Покушаћу, Душане Катићу, да те учиним јунаком нашег доба.

Нећеш у томе успети. Ја пишем „Хронику наше власти“. Обесмислићу твоју списатељску слободу коју сматраш богмданим правом.

Зар ти је, Душане Катићу, само до себе стало?

Јесте!

Спустио је слушалицу. И овај разговор је остао незавршен. Од када постојимо, међу нама није било равноправности, па је и у нашем ћутању било садржано много више но што смо један другом рекли. Нелагоду овог разговора покушавам да ублажим давним увиђањем: телефон је коначно у драми остварио јединство простора и времена.

То увиђање потврдио ми је неколико дана касније и Мишко Пуб који је, после ликвидације Ранковића, истеран из Удбе и осуђен на две године робије зато што је припит у *Магери* пред неким песницима и глумцима нападао Тита као кукавицу. Он је причао како је са две дивизије војника, који су сву ноћ на киши лежали на железничком насипу, обезбеђивао пругу за Плави воз којим је Тито путовао у Скопље. После повратка с робије, Мишко Пуб ми се врло ретко јављао телефоном, убеђен да га Служба државне безбедности и сада прати и прислушкује.

Разочаран сам твојим романом – каже једва чујно, без представљања и поздрава.

Зашто си разочаран?

О томе се не говори телефоном. Дођи у пет сати тамо где смо се последњи пут срели.

Где смо се срели?

Сети се! – Спустио је слушалицу.

Мучио сам се да се сетим где смо се последњи пут сре-ли, забринут Мишковим разочарањем. Ја сам у роману успостављао неку људску равноправност Удбине истине са истином њених жртава. Зато што смо некад друговали, у приповедању о њему, Мишку Пубу, ублажио сам поли-цијску природу његове личности.

Кренуо сам пешице Александровим булеваром од Цр-кве Светог Марка ка Вуковом споменику, где сам послед-њих година више пута сретао Мишка Пуба. Иза Правног факултета зауставио се аутомобил, Мишко Пуб је отворио врата и позвао ме да уђем. Ћутећи, одмах је брзо скренуо у прву улицу десно, па у лево, па опет у десно, па у лево, преко Коњарника је сишао на ауто-пут и великом брзином стигао до кружног пута, онда њим, па пољским путем и стадо смо пред багремаром, све ћутећи. Жалио сам човека кога су се некада у Београду сви прибојавали, а који се, после Ранковићевог пада и двогодишње робије, свих људи плашио. Изађосмо из аутомобила, он пође багремаром и пошто добро осмотри околину, махну руком да му приђем.

Чега се, забога, Мишко, овде плашиш?

Како чега? Сада могу са сателита да нас чују – рече шап-ћући, седе и настави да шапуће: Ниси рекао праву истину о револуционарном терору и нашим злочинима. Твоја прича о Голом отоку, то је прича о острву. Треба испричати истину и о копну.

А шта је по твом мишљењу истина копна?

Мишко Пуб је устао, прошетао се по багремару, загле-дао се у брда око нас и када је осмотрио да у околини нема људи, вратио се и шапнуо:

Наша истина не личи на истину. Она само понекад личи на живот какав је био мој. А истина није оно што се мисли да је истина.

Шта је онда истина?

Човек јесте много већи од истине. Сазнао сам то још у ужичком затвору, када сам новембра 1941. као београдски Корчагин у нашој Првој републици био постављен за командира кажњеничке чете ужичког затвора. А постављен сам по наређењу друга Јаког, односно друга Рудолфа. Ти се, надам се, сећаш ко је тада носио име друг Рудолф.

Тај друг Рудолф, да провери моју бољшевичку свест, наредио ми је преко друга Јаког да у апсани узјашем Богдана Драговића, троцкисту, оца мог најбољег друга Владимира, и да га тако узјаханог држим за уши док га је неки патолошки тип Жића тукао воловском жилом по голим табанима. Ти си то описао у оном твом роману *Верник*, али си изоставио најважније ствари, као што си без потребе писао како смо га као вола везаног око врата водили по селима од Сувобора до Ужица, показујући га сељацима као ухваћеног петоколониша. Тај ти реализам ту није био неопходан. Али ти немаш снагу за целу истину... Ајмо до потока, да зађемо у мртав угао прислушкивача са Авале.

Збуњено и уплашено сам ишао за Мишком Пубом који сиђе до потока и саже се уз његов једва чујан жубор, шапућући:

Оно стрељање Богдана Драговића у златиборском шумарку ниси тачно описао. Ја нисам последњи пуцао у сиву празнину, како ти пишеш, где је стајао погурен чика Богдан, запрепашћен што и ја нишаним у њега. Дајем ти часну реч, ја сам први пуцао, али високо изнад његове главе, у брдо. У њега су пуцали и оборили га другови из моје десетине... Зато што сам четрдесет прве јахао у затвору Богдана Драговића и одвео га са мојом четом на стрељање, ја сам сада лежао у Забели само две године и три месеца, а требало је да лежим тридесет три године и три месеца. Ти знаш зашто. Свеједно што сам тада тако бољшевички поступао према чика Богдану, ја сам после бољшевичким пожртвовањем спасавао његовог Владимира, мог најбољег друга,

износећи га рањеног уз Златибор док су Немци тенковима јурили друмом за нама. Да није Владимир емигрирао у Швајцарску после напада на друга Тита, када је кандидован за доживотног председника републике, он би ти испричао целу истину о нашој Ужичкој републици, а то не би била твоја књижевничка прича, како си је ставио у твој роман *Верник*. Ајмо одавде. Они са Авале могу да сниме и ово што ти шапућем. Пронаћи ћу ја место где нас неће чути. То је моја брига, ако се одлучим да ти нешто испричам. Нажалост, немаш ти машту за нашу истину. Идемо сад, дуго смо се задржали. У ретровизору сам видео да нас је једна лада пратила до скретања са ауто-пута.

Грубо сам се подсмехнуо његовој професионалној унакажености и предложио му да свратимо у неку друмску крчму и разговарамо као стари другари. Одбио је мој предлог, ћутећи ме одвезао до Славије и на растанку само рекао:

Можда ћу ти се јавити. Кажем, можда. Здраво!

Пошао сам кући сажаљевајући славног партизанског обавештајца, чувеног удбаша, бившег помоћника министра унутрашњих послова, па робијаша после Ранковићеве ликвидације, кога је, судећи по овом понашању, захватио трајан страх од свих људи. Шта ли је та његова истина која не личи на истину? Можда је то нека провокација бившег удбовца, полицајца по вокацији? Морам пронаћи његове некадашње сараднике, који се по кафанама хвалишу својим удбовским подвизима у заробљавању Драже Михајловића, да ми испричају Пубове тајне за другу књигу *Времена власћи*.

Много су ме обеспокојили Душан Катић и Мишко Пуб. Први пут од када пишем романе, прочитао сам објављену књигу и схватио колико сам запоставио личност Мишка Пуба и Владимира Драговића у *Времену власћи*, да бих јаче истакао трагику Ивана и Милене Катић. У том увиђању сужејних недостатака и композицијске несразмерности

мотива и тема, најтеже ми је што морам да одустанем од неких идеја за које сам годинама веровао да су нове, значајне и моћне да изразе драму људи на власти. А онда ми је у Академији наука стигао опширан факс од Владимира Драговића из Цириха:

Најпре да се нас двојица разјаснимо.

Смајрам поклошћу што си скривао од мене ојрошћајно њисмо моје мајке. Твоје ѡричање о њеној судбини и мени ѡрожењо је моралном ѡрљавишћинном ѡсћимодерној манира. У Времену власти, као и Времену зла, ѡѡтврдио си свој кукавичлук, нечистћу савесћи и несћиремностћи да схваћиши ко је твворац наше тћраједије. Ђућиши о Тићћу. Обавешћиавам тће да ће ускоро дићћи објављена у Нишу моја књижница Магбет Стаљиновог доба, у којој се садрже необориве чињенице, а нечасне и ѡо мене. Удица мој оца био ми је раћћни команданћи, чији сам ја био веран и храбар војник.

Верујући Тићћу да је мој оћћац Бојдан Драјовић тћроцкисћи и издајник Парћћије, како је он најисао у Пролетеру, ја сам свој оца у ѡполицији, и тћо ѡред Вујковићем, ѡљунуо у лице, што си тћи ѡрилично верно оћисао у свом роману Отпадник. А ѡсле, у Ужицу 1941. Тићћо је Бојдана Драјовића сћирељао као тћроцкисћиу и ѡетћоколонаша. То Мишко добро зна као командир кажњеничке четће. И тћи тћо добро знаш.

Ја ћу се истћином осветћићи Јосићу Брозу, удици моја оца. Није он једина њетћова жрћћва.

Ти добро знаш колико ме мучи судбина мој оца. Мојој мајци никада нисам оћросћио што је најусћила и изневерила Бојдана Драјовића. После ослобођења сазнао сам од маме да је мој оћћац некад био добар друј Срећћена Жужовића. На моју срећћу, у раћћу сам ућознао друја Црној и неко време ѡсле Сућћјеске био

сам му њраишилац и курир. Када сам му у једном ноћном маршу рекао да сам син Бојдана Драјовића, он је најло сћао. „Како ти се зове мајка?“ уишао ме је да ме њровери. Одговорио сам му. „Када си ѡследњи ѡиш видео оца?“ Одговорио сам да сам ја 1940. видео у зашвору у Вујковићевој канцеларији, када сам ја ѡљунуо као издајника. Друи Црни ми се ѡримакао, ухваишио ме за рамена и ѡишишио рекао: „Зашио си ѡљунуо оца, дожју ти мајку?“ – „Зашо шио је ѡроцкисш и издајник Паршије.“ – „Твој ошац није дио ѡроцкисш, Владимире. Ни издајник!“, ѡрошайушао је, ја зађушао и настшавио да корача. После неколико дана сам одлучио да ја ѡишам зашио је мој ошац најаднуш у Пролетеру да је ѡроцкисш. „О шоме ћу ти можда нешио исшричаши када ѡобедимо у овом рашју и будемо у Београду. А до штада нас двојица више нећемо да разшварамо о швом оцу.“ Више се нисам усђивао да се код друи Црнои расшишујем о оцу. Ти добро знаш да се Жујовић 1948. ѡсле ѡријема Сшљиновои ѡсма изјаснио за Резолуцију ИБ-а и Сшљина, дио ухайшен и ѡшом из зашвора најисао Центшралном комишешу и Тишу оно срамно ѡокајничко ѡсмо. Презрео сам ја. Али када је ѡнзионисан и враишио се у своје село Неменикуће на Космај, ѡсле Тишовой ѡрошашења за доживошної ѡредседника Јуославије, шј. за комунистшичкои монарха, ошшишао сам у Неменикуће и изненадио Срешена Жујовића. Није се обрадовао сусрешу. Био је ороноу и видно уморан и несрећан човек. Он је одмах ѡчео разшвор о Бојдану Драјовићу. „Тебе, Владимире, занима судбина швои оца, Бојдана. Разумем ше и обећао сам ти исшину. Сада смем да ти кажем: Бојдан Драјовић није дио ѡроцкисш, али је дио сушарник Тишу за функцију ѡнералнои секретшара. Броз му је сшаквао ѡроцкизам

код КГБ-а. Не само њему. Све стiare комунистie, Србе и Хрваиie, најмање двадесетиак најистиакнутиијих ју-
гословенских комуниста, он је као сарадник КГБ-а и
службеник у Коминтiерни, заједно са неким Буiарима,
Тољатиијем и Немцима, у стiвари Аустријанцима,
у тiим карактiеристикама оитиужио да су неитрија-
тељи иартије и тiроцкисти. А КГБ их је хаисио и
стiрељао у Лубјанки. То знају и Кардељ, и Кусовац,
и Марић, и још неки Словенци. Зна и Чолаковић.
Сви ми који смо били у Коминтiерни знамо како је
груi Валтiер, односно Јосиi Броз, ликвидирао своје
суитарнике и уз Коиничеву иомоћ иостиао иенерални
секретiар КПЈ. Штиа се иту може, Владимире. Класна
дорба водила се у иомрчини. Толико да знаш о иiоме.
Док си жив ником ни реч да не ироiовориш јер можеш
да завриши као итвој оиiац, “ Дао сам друту Жујовићу
часну реч да ником нећу иричаити штиа ми је рекао.
И реч сам одржао. Жујовић је умро и Броз је умро и ја
сада о Тиiовој улози у Коминтiерни и ликвидацији
стiарих револуционара иишем у књизи Магбет Ста-
љиновог доба и одавештиавам итебе, оiоритунисту и
кукавицу, о истини коју више не смеш „да не знаш“,
ако је ниси знао док си иисао Време зла. Југословени
у Коминтiерни нису једине Тиiове жртiве. Ти добро
знаш, хвалио си се да си их уиознао, колико је ииако-
званих неитријатеља Партије ликвидирано на Голом
ошoku иод владавином итвоi доживоитноi иредседни-
ка, уз ажурну сарадњу Александра Ранковића, Сло-
бодана Пенезића, иенерала Ивана Мишковића, Јове
Кайичића, Јефтиe Шашића, Пекића, Булаитовића и
комитаније, да их даље не набрајам. О итим злочинима
наиисане су деделе књиie, а када се буду ирочиитали
секвестрирани мемоари Јосииа Коинича, илавноi
аитииа НКВД-а у Хрваитској и Брозовоi иријатеља

и заштитника, онда ће наша славна Народноослободилачка борба имати и свој црни досије.

Ја не заборавам твоје књижевно вече посвећено Вернику, које је одржано у књижари Владе Димитријевића у Женеви у присуству четничких емиграната и југословенских зубара – истарбашера. А ја сам те, како се добро сећаш, после твоје лажне сисањске скромности приморао да пођеш са мном на вечеру и разочараш ону булуменшу малограђана који су желели да се с тобом фототрафишу и забављају за вечером. Одвезао сам те у неко мало место на обали Леманског језера да ти испричам своју брачну историју. То нисам могао као комунист да причам четничким емигрантима с којима сваке вечери пијем живо по швајцарским крчама и идеолошки се свађам, па сам се обрадовао твојом доласку у Женеву које су објавиле неке новине. Био си љуби на мене што сам те одвојио од пријатног друштва, али ја сам према твојом часнољубивом бесу био равнодушан. На тој нашој вечери испричао сам ти зашто ме је моја Ауга оставила... А живели смо срећно иако је изгубила вид у рату. Неколико месеци после Софиног рођења наступила је моја несрећа о којој ти је причала Ауга, пре но што је са дејством подела у Сарајево код своје нане. Ти се, ваљда, сећаш моје папине и узалудних најора да је вратим у Београд. Сећаш ли се оне Аугине стравне реченице: „Сви имају право да оспоре изневеру: само слепи то право немају“. То сам једва преживео. Ако те занима, више се нисам женио.

Ја сам, као што знаш, завршио студије са највишим оценама, зајослио се у Институту у Винчи, где сам се под руководством Павла Савића посветио истраживању фисије. У Институту сам се добро осећао. Имао сам велике идеје, често сам пред поноћ

последњим аутобусом одлазио кући. Нисам се, као што ипак ђе знаш, испицао никаквом политичком активношћу до оној сепаратистичкој идеолошкој слома револуције, када је Тито изабран за доживотну председника Југославије, што јесте за комунистичког монарха. То нисам могао да понесем. На састанку комитета, осудио сам комунистички монархизам као класичну контрареволуцију: Титовим избором за доживотну председника, република је постала монархија, а Тито монарх. Малтретирали су ме удбовци и Мишко Пуб, али сам по добијеној санкцијализацији у црничком институту одлучио да емигрирам у Швајцарску. Овде успешно радим и одлично малограђански живим, несреман да се враћим у Србију док њом влада Брозов поредак.

Сваког месеца пишем љубавна писма Аиди, молећи је да ми пошаље Соњину фотографију и неку њену реч. Нисам до сада успео да је измолим за твоју милост. О томе сам ти причао и за вечером, молећи те да лично однесеш писмо мојој ћерки Соњи. Захваљан сам ти што си испунио обећање и телефонирао ми да си нашао Аиду у Тузли, где живи с неким инвалидом и Соњом. Рекао си ми да Аида није желела да разговара о мени, а Соња је узела писмо и, рекао си ми, обећала да ће ми одговорити. Није ми одговорила, иако сам ја њој још неколико писама упутио. Како је могла толико да омрзне оца који никад није видеља?

То је годинама моје животно питање, које си ти са разумевањем слушао за време наше вечере у ресторану на обали Леманског језера, на чему сам ти захваљан, јер у Швајцарској не постоји људско биће које може да разуме размере моје несреће и патње. И можда због захвалности за твоје разумевање, нисам се аутомобилом сјурио у језеро да заједно, другарски

њојинемо. Смрт с њобом или Мишком моја је ојсе-
 сија. Ја и сада задрхћим док мислим о оној Малпроо-
 вој синћајми: „брајсћиво у смртци“. Знам да водиш
 дневник и желим да ти ња ноћ на обали Леманској
 језера остћане у њвојим свескама, онако како сам је ја
 доживео. Међућим, ти ниси имао снају за брајсћиво
 у смртци. Амбициозан си и корумћиран књижевном
 славом и домаћим хедонизмом. Сећаш ли се како си
 дрхћиао када сам њред једним амбисом најло заустћавио
 аућомобил и њићиао: „Дојада ли ти се ово месћео
 за ѡрод?“ – „Какав ѡрод, зашћео ѡрод?“ – „Зашћео шћео
 је наша заједничка ѡројесћина ѡојидија доћађај који
 је храдрји од свеја шћео смо у ѡарћизанима чини-
 ли.“ Уйлашен, ти си оћворео враћиа аућомобила и
 изашао на друм да ѡушиш ћућећи. Ћућиао сам и ја
 док сам исћушио своју цћаретћу. „Оћкуд у шћеди шћај
 кириловљевски синдром?“ ѡићиао си, дрхћећи. „Не
 разумеш ме. Ја нећу с њобом да умрем да бих био
 Бој. Ја хоћу с њобом да умрем зашћео шћео сам убећен
 да смо се узалудно дорили и да ѡојрешно живимо.“
 Тако нешћео сам ти дрбљао, а ти си ужасно викао:
 „Ти си, Владо, луд! Ти си луд!“ Викао си да неко чује.
 Ја сам се сажалио над њвојом слабошћу и наредио ти
 да се враћиш у кола. Возио сам брзо, ризично, желећи
 саобраћајни удес. Када је ѡућ кренуо равницом, ја
 сам, како се сећаш, усћорио и ѡочео да ти ѡворим о
 свом разочарању њвојим ѡоследњим романом Време
 власти. У њему ниси ни реченицу најсисао о Тићу који
 је изићрао, удрионио и ућаледио нашу револуцију. За-
 молио сам те и ѡнављам захћев: да ме више никад
 не сћоменеш у својим ѡисанијама. Ако се ѡо доћоди,
 орћанизоваће на Зајаду ѡројив тебе анћинациона-
 лисћичку камћиању неколико француских инћелек-
 ћућуалаца, ућићајних од њвојих ѡријаћеља – ѡенерала

Галоа, новинара Де Горса, Кости Христићића и књи-
жара Димиријевића. Да завршим овај њредући факс
намењен њвом дневнику.

Сираховићо се кајем шћо се оне ноћи у Женеви
нисам с њодом сурвао у Леманско језеро. Требало је
да њоинемо као романњични очајници. То сам искре-
но намеравао возећи ње лудачком брзином на оним
кривинама. Овако сам закључивао: Ти си најисао
оно шћо си разумео. Ја сам сазнао бићно шћо се о
фисији ањома, мом Оченашу, може сазнањи. Изњи-
њраним револуционарима је најњрисњојнија смрњи у
саобраћајном удесу. Да сам имао снању да њо учи-
ним, сњасао бих себе од њвоњ фалсификањи, а њебди
одбезбедио комунистњички некролоњ, коња одавно ниси
досњојан. Толико засада од њвоњ некадашњењ друња
Владимира Драњовића. Одњвор не очекујем.

Тако, дакле! Ни књижевни јунаци не пристају да буду
измишљени. Шта је онда роман? Мора бити да је роман
колико приповест о човековом неспоразуму са собом, њу-
дима и светом, толико и неспоразум са његовим изумите-
љем. Тај привид реалности треба разоткривати потпуно:
приповедањем стварног у њудским судбинама.